

К. Б. Марисюк

Інститут права та психології
 Національного університету “Львівська політехніка”,
 д-р юрид. наук, доц.,
 доц. кафедри кримінального права і процесу

ЩЕ РАЗ ПРО НАЙЗНАНИШІ ПЕНІТЕНЦІАРІЇ СВІТУ: “ПОЛЯРНА СОВА”

© Марисюк К. Б., 2015

Аналізуються характерні ознаки однієї з найсуворіших в'язниць світу – виправної колонії № 18 (с. Харп Ямало-Ненецького автономного округу Російської Федерації), більш відомої, як “Полярна Сова”. Розглянуто питання, пов'язані з її виникненням, досліджено характерні ознаки режиму останньої. Окрему увагу зосереджено на проблемах правового статусу засуджених, які відбувають покарання у цій виправній колонії.

Ключові слова: покарання, колонія, засуджений, режим, обов'язки.

К. Б. Марисюк

ЕЩЕ РАЗ О НАИБОЛЕЕ ИЗВЕСТНЫХ ПЕНИТЕНЦИАРИЯХ МИРА: “ПОЛЯРНАЯ СОВА”

Анализируются характерные черты одной из наиболее суровых тюрем мира – исправительной колонии № 18 (с. Харп Ямало-Ненецкого автономного округа Российской Федерации), более известной как “Полярная Сова”. Рассмотрены вопросы, связанные с ее возникновением, исследованы характерные черты режима последней. Отдельное внимание сосредоточено на проблемах правового статуса осужденных, которые отбывают наказание в этой исправительной колонии.

Ключевые слова: наказание, тюрьма, осужденный, режим, обязанности.

К. В. Marysyuk

ONCE AGAIN ABOUT THE MOST KNOWN PENITENTIARIES OF THE WORLD: “ARCTIC OWL”

Penal colony #18 (old name –98/18) of the Ministry of the Federal system of implementation of punishments of Russian Federation on the Yamalo-Nenets autonomous district, more known after the unofficial name “Arctic Owl”, is one of five colonies of the special mode for maintenance of convict to life imprisonment in Russia. The mentioned colony is one of such type in Russia, located after the Arctic circle.

In the investigated colony actually held out about 400 convict by the state on a middle in 2014.

Chambers for maintenance of convict in the colony #18 divided into two types – for tendon and for single.

The inhabited chambers show a sofa an apartment by an area 14 sq.m. They have two berths made out of metallic corner, welded on to the wall and to the terminator. A tablet hat also is in a chamber is set thus, that it was possible to sit after him only sideways, manned by a bench breadthways a 10 cm. Water, stands and mounted mirrors, are not in chambers.

Windows are stopped up by a brick, instead of them the left cracks by a size 30 to 90 cm. with two metallic terminators. Chambers are illuminated two bulbs by power 30 W, that are located in a niche above doors and after terminator. Batteries in chambers are rarely heated higher, than to 30 degrees, though on such conditions getting around it is impossible, as terminators are set in the distance one meter from batteries. Two terminators are set from the side of the door – one in the door, and second – in a meter from them. Single chambers that is yet used and as penalty insulator have a size 1 to 3 m. There are no any shell, table and wall outlets in single chambers. An apartment is illuminated one bulb by power 60 W above doors and behind bars. There are no window, and his place is stopped up by a brick.

Colony #18 is subdivision capable to function in autonomous behavior. The vital functions of establishment are provided by own objects: boiler room, diesel power-station, bakery, dining-room. In addition, there is an auto workshop on territory of colony, areas for the production of the macadam, joiner's, marble, lathe and sewing workshops, shoe workshop. Except that, on territory a pig farm, poultry factory, are built for convict of area of colony-settlement.

Among the most known convict of the investigated attendance centre where serial killer O. Pichushkin, killer-militiaman D. Yewsiukow, chechenian field commander N. Kulayev, “Bielgorod’ pointer” S. Pomazun, and well-known businessman, co-founder of bank “Menatep” P. Lyebedeu.

Key words: punishment, prison, convict, mode, duties.

Постановка проблеми. У зв'язку з прагненням України до всезагальної євроінтеграції, нагальною стає потреба у впровадженні прийнятих у Європі стандартів в усі сфери життя. Однією з них безсумнівно можна вважати сферу дії кримінально-виконавчих правовідносин, і питання функціонування установ виконання покарань.

Уже протягом тривалого часу лунають заклики до реформування як самої системи вищезгаданих установ, так і надання їм ознак місць, де реально відбувається виправлення та перевиховання засуджених. У цьому напрямку висловлено дуже багато пропозицій, запропоновано безліч ідей.

На нашу думку, усе вищеперелічене є позитивним, однак особливу увагу варто було б звернути на досвід функціонування виправних установ зарубіжних держав. Звернемо увагу на одну з установ, а саме: на виправну колонію №18 (с. Харп Ямало-Ненецького автономного округу Російської Федерації), відомішу як “Полярна Сова”, яку можна вважати однією з найсуворіших не лише у Росії, а й у Європі загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням пенітенціарних систем зарубіжних держав розглядали публікації багатьох науковців, однак усі вони зосереджували свою увагу виключно на аналізі пенітенціарних систем загалом або ж на окремих з них, тоді як вивчення досвіду функціонування виправних установ переважно залишалось поза їхньою увагою.

Невирішені раніше проблеми. Що стосується досліджуваної виправної колонії №18 Управління федеральної системи виконання покарань Російської Федерації по Ямало-Ненецькому автономному округу, то особливості її функціонування та режиму у ній досі залишалися поза увагою вітчизняних дослідників.

Мета роботи – усвідомлюючи, що у межах однієї короткої публікації з'ясувати усі проблемні питання з теми, задекларованої у назві цієї статті, фактично неможливо, ми зосередимо увагу на найважливіших, з нашого погляду, моментах, залишивши інші для подальших наукових розвідок. Відтак якнайповніше ми спробуємо розкрити питання, пов'язані з виникненням згаданої виправної установи, дослідити характерні ознаки режиму останньої. Окрему увагу зосередимо на проблемах правового статусу засуджених, які відбувають у ній покарання.

Виклад основного матеріалу. Виправна колонія № 18 (стара назва – ОГ 98/18) Управління федеральної системи виконання покарань Російської Федерації по Ямало-Ненецькому автономному округу більш відома за своєю неофіційною назвою “Полярна сова”, є однією з п’яти колоній особливого режиму для утримання засуджених до довічного позбавлення волі в Росії. Згадана колонія є єдиною установою такого типу у Росії, розташованою за Полярним колом.

Колонія № 18 була створена відповідно до наказу МВС СРСР від 16 травня 1973 р. з лімітом наповнення 600 осіб [1, с. 1].

Перші засуджені були завезені 3 червня 1981 р. у кількості 151 особа. У подальшому ліміт засуджених зростав і до 1990 р. становив від 1001 до 2000 осіб [1, с. 1].

Спочатку засуджені залучались до роботи на прилеглому заводі залізобетонних виробів, однак наприкінці 2002 р. цей завод перестав функціонувати [1, с. 1].

У 2003 р. на базі колонії була створена дільниця – колонія поселення з лімітом наповнення 50 осіб. Для її розміщення був побудований новий гуртожиток та інші комунально-побутові об’єкти [1, с. 1].

З 2 вересня 2005 р. колонія перепрофільована у виправну колонію особливого режиму для засуджених до довічного позбавлення волі [1, с. 1].

Згідно з наказом Міністерства юстиції Росії “Про передислокацію, зміну виду режиму і ліміти наповнення вправних установ...” від 10 травня 2011 р. № 149, був встановлений ліміт наповнення для виправної колонії №18 у кількості 1014 місць, включаючи дільницю суворого режиму на 450 місць і дільницю колонії-поселення – на 100 місць [2, с. 6].

Станом на середину 2014 р. у досліджуваній колонії фактично утримували близько 400 засуджених.

Камери для утримання засуджених у колонії № 18 поділяються на два типи – жилі та одиночні.

Жилі камери – це приміщення площею 14 м². У них знаходяться два спальні місця, зроблені з металевих кутків, приварені до стіни та до обмежувача. Стіл, який також знаходиться у камері, встановлений так, щоб за ним можна було сидіти лише боком, укомплектований лавкою завширшки 10 см. Води, приліжкових тумбочок та вмонтованих дзеркал у камерах немає. Вікна закладені цеглою, замість них залишені щілини розміром 30 на 90 см з двома металевими обмежувачами. Камери освітлюються двома лампочками потужністю 30 Вт, які розташовані у ніші над дверима та за заградованим обмежувачем. Батареї у камерах рідко нагріваються вище ніж 30°, хоча й за таких умов наблизитись до неї неможливо, оскільки обмежувачі встановлені на відстані одного метра від батарей. З боку дверей встановлено два обмежувачі – один біля самих дверей, а другий – за метр від них [6, с. 2].

Одиночні камери, які ще використовуються як штрафні ізолятори, мають розмір 1×3 м. Раковини, стола та розеток в одиночних камерах немає. Приміщення освітлюється однією лампочкою потужністю 60 Вт над дверима і за ґратами [6, с. 2].

Станом на сьогодні, колонія № 18 – це підрозділ, здатний функціонувати в автономному режимі. Життєдіяльність установи забезпечують власні комунально-побутові об’єкти: котельня, дизельна електростанція, хлібопекарня, їдальня. Крім того, на території колонії знаходиться автомайстерня, ділянки для виробництва шлакоблоків і щебеню, столярний, мармуровий, токарний і швейний цехи, взуттєва майстерня [1, с. 2]. Окрім того, на території побудовані свиноферма, птахофабрика, комунально-побутовий комплекс для засуджених дільниці колонії-поселення.

Засуджені також виконують замовлення різноманітних підприємств та громадян, зокрема й щодо пошиття одягу та взуття, виготовлення столярних виробів, пам’ятників, сувенірів, шлакоблоків, бруківки тощо [2, с. 7]

Серед найвідоміших засуджених досліджуваної виправної установи можна назвати серійного вбивцю О. Пічущкіна, вбивцю-міліціонера Д. Євсюкова, чеченського польового командира Н. Кулаєва, сумновідомого “Белгородського стрілка” С. Помазуна [3, с. 1–2], а також знаного

бізнесмена, співзасновника банку “Менатеп” П. Лебедева [5, с. 2], який відбув 10,5 року у виправній колонії №18 (з липня 2003 до січня 2014 р.).

Колонія № 18 набула розголосу у період 2010–2012 рр., коли з’ясувалось, що деякі співробітники установи виявились втягненими у фальсифікацію явок з повинною засудженими. Методами психологічного і фізичного впливу несумлінні співробітники вибивали з останніх покази. Найбільше “відзначився” у цьому плані підполковник Ю. Сандркін, який за вісім місяців “активної роботи” вибив більше 190 явок з повинною з засуджених, які зізнались у “вбивствах” журналістки А. Політковської, экс-президента Чечні А. Кадірова, головного редактора російської версії журналу “Форбс” Б. Хлебнікова та ін. [4, с. 2].

Висновки. Підсумовуючи, можна погодитись, що говорити про повне запозичення досвіду функціонування виправної колонії №18 Управління федеральної системи виконання покарань Російської Федерації по Ямало-Ненецькому автономному округу в Україні не доводиться, проте варто зазначити, що досвід функціонування останньої може бути тим прикладом, від якого може відштовхуватись вітчизняний законодавець, продовжуючи реформу вітчизняної системи установа виконання покарань.

1. ФКУ ИК-18 УФСИН России по Ямало-Ненецкому АО. – 2 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.k18.ru. 2. Северин Н. Исправительная колония № 18 “Полярная сова” (пос. Харп), Ямало-Ненецкий автономный округ / Н. Северин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: prisonlife.ru/mesta-lisheniya-svobodi/1206-ispravitel'naya-koloniya-18-polyarnaya-sova. 3. Полярная сова (колония). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Полярная_сова_%28колония%29. 4. Антоненков Д. Специалист по явкам с повинной / Д. Антоненков. // Газета.ru. – 2012. – 18 июля. – 3 с. 5. Никитинский Л. Харп, Платон и государство. Репортаж из полярного поселка Харп, где отбывает наказание Платон Лебедев / Л. Никитинский. // Новая газета. – 2006. – 24 июля. – № 55. – 8 с. 6. Плюха О. ФКУ ИК-18 “Полярная Сова” / О. Плюха. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zeki.su/roslag/fku-ik-18-poselok-harp-janao-poljarnaja-sova.html.